

Andreas Ytterstad

Beverveien 29

0596 Oslo

Telefon 22452670 jobb eller 90663316 mobil

E-post andreas.ytterstad @jbi.hio.no

Høgskolelektor og phd-student, avd JBI, HiO.

Klimakrisen utfordrer objektivitetsidealet i norsk journalistikk

Norsk klimajournalistikk er et område der vi bare for noen få år siden så en dreining vekk fra en objektivt rapporterende journalistikk. Norske journalister spurte seg selv om det var deres jobb å redde verden. I denne artikkelen spores flere dimensjoner av objektivitetsidealet hos norske klimajournalister; balanse, gjenspeiling av opinionen, sannferdighet og nøytralitet. Idealet om sannferdighet illustreres av motsetningen mellom politisk og naturlig realisme i klimapolitikken; hvor store må kuttene i klimagasser være? Artikkelforfatteren konkluderer med et forsvar for et kritisk realistisk objektivitetsideal, som ikke trenger å stå i motsetning til en agendadrevet journalistikk.

Keywords

Climate change journalism

Objectivity

Truth

Innledning

Objektivitetsidealet i journalistikken blir stadig utfordret. I kjernen av slike utfordringer ligger det ofte en spenning mellom det å ta stilling til virkeligheten og det å rapportere fra den. I USA, hvor objektivitetsidealet tradisjonelt sett har vært sterkt, kanskje særlig i vitenskapsjournalistikken (Hallin og Mancini 2004; Hornmoen 2003), har utfordringene fra stillingtagende journalistikk kommet i flere varianter de siste tiårene, som advocacy journalism (Waisbord 2009) eller public journalism (Eide 2011). I en skandinavisk sammenheng derimot, har avpartifiseringen av journalistikken og innflytelsen fra den liberale amerikanske modellen sannsynligvis forsterket idealet om en objektivt rapporterende journalistikk (Raaum 1999; Wiik 2010). Går vi til spesifikke områder av journalistikken, kan det imidlertid se ut som om objektivitetsidealet settes under et særlig press, mer uavhengig av gjeldende modeller for journalistikk og nasjonale kontekster. Krigsjournalistikken er kanskje det mest kjente eksemplet, der både “journalism of attachment” (Eide 2011: 85) og fredsjournalistikk (Kempf 2007) har blitt framsatt som

alternativer. Men ekstremisituasjoner ser generelt ut til å sette objektivitetsidealet på prøve. Under den arabiske våren 2011 så vi flere journalister gi uttrykk for at de opplever objektiviteten som en tvangstrøye. I Jørgen Lohnes nyhetsreportasje i *Aftenposten*, dagen etter at revolusjonen i Egypt hadde tvunget Mubarak til å gå, skriver han at objektiviteten ”må vike”, at vi ”alle er egyptere nå”, og at ”[n]å er det på tide å tone flagg” (12.02.2011).

Denne artikkelen ser på hvordan klimakrisen utfordrer objektivitetsidealet i norsk journalistikk. Selv om FNs klimapanel IPCC og forskere som James Hansen fra NASA strides om hvor ekstrem og akutt krisen er (Antilla 2010; McKibben 2010; Russill og Nyssa 2009), er det liten tvil om at gapet mellom hva vitenskapelige projeksjoner krever av utslippskutt og hva klimapolitikken både internasjonalt og nasjonalt (ikke) får til, vokser: “What we do in the next two to three years will determine our future” (Cox 2009: 418), sa lederen av IPCC, Rajendra Pachauri før klimatoppmøtet på Bali i 2007. Norske klimagassutslipp gikk opp med nesten 5 prosent i 2010 (*Aftenposten* 25.5.2011). Slike kontraster kan forklare hvorfor vi på klimaområdet kan registrere en dreining bort fra en objektivt rapporterende imot en mer agendadrevet journalistikk. I Norge så vel som i andre land er det ofte journalister som har skrevet populærvitenskapelige fremstillinger av klimaendringer og klimapolitikk (Alstadheim og Stoltenberg 2010; Frøyland og Ellingvåg 2008; Lynas 2007; Mathismoen, Lie og Ulvestad 2007; Monbiot og Prescott 2006; Revkin 2006). I *Aftenposten* finner vi Ole Mathismoen, Norges mest kjente, men også omdiskuterte klimajournalist. ”Det er tydelig at *Aftenpostens* redaksjon har bestemt seg for å redde verden”, skrev skuespiller Lars Mjøen i et leserinnlegg som vakte stor debatt i 2008.¹ På programmet for SKUP-konferansen samme år: ”Ole Mathismoen (*Aftenposten*) og Egil Sundvor (NRK, sjef for Krafttaket) forklarer hvorfor det er *helt nødvendig* å drive heftig kampanjejournalistikk for å redde klodens miljø.”² Andreas Malm gikk enda lenger, og mente de mest forutseende av naturvitenskapene var revolusjonære ”om så enbart i kraft av att de *taler om hur sakerna förhåller sig*” (2007: 285).

Toppmøtet i København i desember 2009 var muligens et høydepunkt for den engasjerte klimajournalistikken. *Dagbladet* var en av 56 aviser verden over som trykket en felles leder som sa at vitenskapen var klar, nå måtte det handles: ”Politikerne i København har makten til å forme historiens dom over denne generasjonen: en som så utfordringen og som tok den, eller en så dum at vi så katastrofen komme men gjorde ingenting for å hindre den.” Etter at det ikke ble noen

meningsfull avtale i København (Carroll 2010; McKibben 2010), kunne man tenke seg at de journalistene som skriver mest om klimaspørsmålet ville være enda mer villige til å bevege seg bort fra et ideal om objektivitet. Da statsminister Jens Stoltenberg i *Aftenposten* i oktober 2010 mente en internasjonal bindende avtale nå var helt i det blå, skrev endog avisens økonomiredaktør Ola Storeng at ”klimautfordringen er nå så stor at den krever en revolusjon” (15.10.2010).

Denne artikkelen vil imidlertid vise at sider ved objektivitetsidealet holdes mer i hevd av norske journalister på klimaområdet enn det man kunne tro. Lesing av deres klimastoff har dannet grunnlaget for kvalitative intervjuer med ni av de norske journalistene som arbeider mest med klimaspørsmålet, i *Aftenposten*, *Klassekampen*, *Stavanger Aftenblad*, *Vårt Land*, *Dagens Næringsliv* og *NRK Dagsrevyen*. Denne empirien er så triangulert med en nettbasert spørreundersøkelse om normer og verdier i klimajournalistikken med svar fra 143 norske journalister. Hovedproblemstillingen, som besvares i artikkelens hoveddel, har vært: *Hvilke forståelser av begrepet journalistisk objektivitet kan spores hos norske journalister som arbeider med klimaspørsmål i dag?* Artikkelen konkluderer mer normativt ved å antyde hvordan objektivitetsidealet bør forstås i klimajournalistikken, og hvordan et slikt ideale kan kombineres med det å ta stilling.

Objektivitet som profesjonsstrategi eller (vitenskapelig) søken etter sannhet

Ifølge André Vågan og Harald Grimen må profesjoner ”henvise til noe som er utenfor dem selv – et offentlig gode, en sannhet, som skal etablere en legitimitet, en avhengighet og tillit i forholdet mellom profesjoner og borgere” (2008: 424). Objektivitet har i lange tider vært det viktigste ”noe” for journalister. Flere journalistforskere legger hovedvekten på det tøyelige og det *strategiske* med denne typen legitimering (Raaum 1986; Rasmussen 2004). En slik betoning av det strategiske inviterer til mistro overfor de journalistiske idealene. Presseetikken blir en pragmatisk ”termostatetikk” (Raaum 2003) uten skikkelig forankring. Objektivitetens tøyelighet kan føre til opportunistisk tilpasning til dominerende kilder og (markeds)krefter og risikerer dermed å bli en mikrofonstativjournalistikk for makten (Brurås 2006: 43). Men dens tøyelighet kan også tolkes mer positivt, som en mulighet for å kunne bli trukket i retning av progressive bevegelsers kognitive univers (Gitlin 1980). Uansett om man er positiv eller negativ til denne strategiske forståelsen av objektivitet, så skiller den seg fra den *vitenskapelige* søken etter

sannhet. Michael Schudson og Chris Anderson argumenterer for at journalistisk objektivitet fungerer som en "solidarity enhancing and distinction-creating norm", og at den kunnskapspåstanden som de dermed påberoper seg er "unlike most scientific or legal claims to possess the occupational ability to discern 'the objective truth' about reality" (2009: 99).

Det går an å mønstre flere argumenter for at dette er et for skarpt skille mellom journalistikken og vitenskapens samfunnsoppdrag. For det første fins det også i vitenskapens tilfelle et skille mellom vitenskapsdisiplinens strategiske posisjonering på den ene siden, og deres substansielle forsvar av vitenskapelige metoder på den andre siden. Dette er en common sense distinksjon, skriver Alan Chalmers i *What is this thing called science?* (1999: 172). Martin Eide (2011: 94) har nylig understreket hvor viktig dette skillet også bør være for journalister. Medienes publikum vurderer journalister både som strategiske og som sannhetssøkende aktører. Det bør medieforskere også gjøre. Det har vært metodisk viktig for meg i intervjuene med journalistene å ta deres påstander om kunnskap omkring klima og klimapolitikk på alvor, ikke bare som et symptom på en selvrettfærdiggjørende laugsmentalitet. For det andre er klimajournalistikk delvis også vitenskapsjournalistikk. Mathismoen skrev sin bok med Pål Prestrud fra CICERO som konsulent, og både George Monbiot og Mark Lynas hadde vitenskapsfolk som medforfattere på sine bøker. For det tredje er *sannhetskravet* i seg selv en viktig dimensjon ved objektivitetsidealet (Eide 2011: 25). Og for det fjerde er dette sannhetskravet ikke nødvendigvis det samme som en tilslutning til naiv, positivistisk eller atomistisk realisme, slik objektivitetsidealets kritikere gjerne antyder. I Østlyngen og Øvrebøs lærebok i journalistiske metoder tas det til orde for en *kritisk* realisme (1999: 93). Vi må gå bak en overfladisk forståelse av hva objektivitet skal bety for journalister for slik å finne en *bedre* forståelse av hva objektivitet kan bety, nettopp som en søken etter sannhet (Hackett og Zhao 1998).

Balanse og nøytralitet

Den journalistiske normen om balanse fremstår delvis som det samme som, delvis som et bedre ideale enn, objektiviteten. Her er imidlertid ett av de viktigste funnene på feltet klimajournalistikk viktig å hente fram, nemlig at balansenormen i journalistikken har bidratt til å gi et skjevt bilde av klimaforskningen (Boykoff og Boykoff 2007). Fordi journalistene har som norm å slippe til "begge sider" i en sak, har de såkalte klimaskeptikerne, som har liten oppslutning i vitenskapelige sammenhenger, blitt overrepresentert i mediedekningen. Kathrine Duarte's hovedoppgave viser

imidlertid til at balansenormen ikke ser ut til å ha ført til den samme typen ”balance as bias” i Norge. Bare åtte prosent av kildene er i den norske pressedekningen ”skeptiske” mens 73 % gir støtte til FNs klimapanel. Jeg vil likevel sette spørsmålsteget ved Duartes konklusjon om at ”[i] den norske pressedekning kan vi altså ikke se en slik balanse” (2010: 87). En sak er om åtte prosent er lite eller mye. Mitt hovedanliggende er hvordan journalister selv uttrykker seg omkring balanse som norm. Intervjusatmentene mine peker som vi skal se mot at balansenormen heller ikke er så død som både Duarte og Max Boykoff selv (2007) hevder den har blitt de siste årene.

Lærebøkene i journalistikk peker på balansekravets utilstrekkelighet. Man må verifisere (Brurås 2006: 43) og vekte kildene (Fossum og Meyer 2008). Men ved å ha flere motstridende kilder kan troverdigheten øke. Journalistikken kan da lettere fremstå som *nøytral*, et annet synonym på objektiv (Hvitfelt 1989). Selv om man skulle ha både verifisert og vektet kilder, er det en dyd for de fleste journalister (i Norge) å forholde seg distansert til de sannheter de måtte ha funnet. Dette gjelder antageligvis særlig i den politiske oversettelsen av klimavitenskapene, altså overgangen fra kunnskap til handling (Rygghaug 2006). Ett av få eksempler fra litteraturen på at journalister har blitt intervjuet om sine normer i journalistikk, indikerer i hvert fall dette. Joe Smith deltok på en rekke interne BBC-seminarer om global oppvarming, hvor redaktørene ga klart uttrykk for at de fryktet en normativ agenda. Klimapolitikk bringer raskt journalister over fra spørsmålet om

“good science” into messy and editorially hazardous ethical-political terrain. In this terrain ”facts”, public interests, and values merge into one another [...] to “buy-in” to climate change is to accept a predetermined set of value positions. Taking such a series of steps threatens not only the professional reputation of an editor but, in a highly fluid and insecure profession, his or her hard-won position. (2005: 1479)

Her kan vi skimte innflytelsen fra en annen av vitenskapens grunn-normer, David Humes argument om at man ikke kan gå fra er til bør. Fakta kan få tale for seg selv, men journalister bør ikke tale for fakta. I min avsluttende utlegning av kritisk realisme vil jeg kritisere dette synet.

Empiri og metoder

Primærdata for denne artikkelen er semistrukturerte intervjuer med Ole Mathismoen, Thomas Spence og Sigurd Bjørnstad i *Aftenposten*, Erik Martiniussen og Åse Brandvold i *Klassekampen*, Astrid Dåstøl i *Vårt Land*, Frode Frøyland i *Dagens Næringsliv*, Ellen Kongsnes i *Stavanger Aftenblad* og Eivind Molde fra NRK *Dagsrevyen*. Alle disse har enten produsert mye klimastoff

selv og/eller har satt sitt preg på deknningen i disse mediene. Det er med andre ord et strategisk utvalg. Mathismoen, Martiniussen og Brandvold, Dåstøl og Kongsnes har skrevet såpass mye om klima at de må sies å ha preget hele *Aftenposten*, *Klassekampen*, *Vårt Land* og *Stavanger Aftenblads* dekning i den analyserte perioden. Frøyland har skrevet bok om klimaspørsmålet basert på sine reportasjer i *Dagens Næringsliv* og Eivind Molde er hovedansvarlig for å følge klimaspørsmål i *Dagsrevyen*. *Aftenpostens* journalister ble intervjuet i 2008,³ mens de øvrige ble intervjuet i 2010. Klimajournalistikken i *Aftenposten* ble analysert i et pilotarbeid (Ytterstad 2008). Intervjuene varte normalt mellom en og to timer, tatt opp på bånd og transkribert.⁴ Siden forfatteren av denne artikkelen underviser i journalistikk, og intervjupersonene var klar over dette, var det en reell fare for å få standardiserte svar omkring journalistikkens idealer (Fivelsdal 1990). Selv om intervjuene begynte med flest åpne utforskende spørsmål, satte jeg også i gang diskusjoner ut fra Steinar Kvaales (1997) grunntanke om at mening kommer fram gjennom en samtale mellom to parter. Kvaliteten på en slik samtale beror også på graden av kunnskap hos intervjueren.

To typer sekundærdata bidro til en slik kunnskap, og dannet slik sett konteksten for intervjuene. For det første, gjennom søk på A-tekst, hadde alt tilgjengelig klimastoff produsert av de intervjuede journalistene blitt lest på forhånd. I analysen som følger trekkes det veksler på noe av denne lesingen, som for noen av journalistene sin del var omfattende. For det andre ble det gjennomført en nettbasert spørreundersøkelse våren 2010, der 143 norske journalister svarte på spørreundersøkelsen "Normer i forskning og journalistikk om klimaspørsmål", presentert på polarårets vitenskapskonferanse i Oslo juni 2010 (Ytterstad og Krøvel 2010). Fra dette materialet rapporteres hovedsakelig funn fra de av de 37 spørsmålene som behandler forståelsen av journalistisk objektivitet. Det har vært en reell metodetriangulering mellom intervjuene og denne undersøkelsen.⁵

Personlige og journalistiske idealer

Selv om denne artikkelen spør om forståelser av journalistisk objektivitet, må det understrekes at mye av det som de intervjuede journalistene vil med sin journalistikk også handler om andre forhold. Jeg vil i det følgende gi et riss av journalistenes personlige bakgrunn, peke på de mest relevante redaksjonelle prioriteringene, gjengi noen av deres andre journalistiske idealer, samt løfte fram de to journalistene som klarest vektlegger at klimaspørsmålet reiser en spesiell

utfordring for journalistikken. Denne første analysedelen vil dermed også tjene som en foreløpig introduksjon av mine intervjupersoner.

La meg begynne med de som klart ga uttrykk for at deres personlige bakgrunn har satt preg på deres klimajournalistikk, i en slags fallende rekkefølge: Åse Brandvold og Astrid Dåstøl har begge bakgrunn fra Natur og Ungdom (NU). Brandvold er avhopper fra reklamebransjen med bakgrunn fra Adbusters. Hun var med i den mer globalt orienterte delen av NU, som i 2001 var med og demonstrerte mot IMF og Verdensbanken i Praha. Både tekstanalyser og intervju samtalen bekreftet veldig tydelig at det hun vil med sin klimajournalistikk er *klimarettferdighet*. Det sosiale rettferdighetsperspektivet går igjen hos Brandvold både som et perspektiv mellom Nord og Sør, og som et klasseperspektiv i Nord. Dåstøl har også fartstid i Kirkens Nødhjelps ungdomsorganisasjon Changemaker, og ønsket på bakgrunn av dette å skape engasjement rundt klimaspørsmål. Sigurd Bjørnstad har 11 år bak seg i Finansdepartementet og tre år i Olje- og energidepartementet, og sa at det som har vært hans bidrag er å bringe økonomi og økonomikompetanse inn i miljøspørsmål. Frode Frøyland har et miljøengasjement i bunn, blant annet fra Sigmund Kvaløy Sæterengs forelesninger i økofilosofi på 90-tallet, og Erik Martiniussen har jobbet som utreder i Bellona. For Frøylands del leser jeg noen avtrykk av dette engasjementet i det han skriver (*Dagens Næringsliv* 22.10.2007), men både han og Martiniussen ga i intervjuet stort sett bare uttrykk for sitt engasjement for miljøet i journalistiske termer.

Noen av journalistene ga uttrykk for ganske klare redaksjonelle føringer. Ellen Kongsnes ble ansatt i *Aftenbladet* som klimareporter i 2007. Hun knytter sin egen normativitet til redaktørens formaning om at denne gangen, med klimaendringene som bakteppe, skal "rogalendingene ikke gå baklengs inn i fortida." *Vårt Land* hadde en lederartikkel i januar 2008 der de oppsummerte 2007 som året vi skjønnte at klimaendringer er en reell trussel. Og etter en idé fra en av sjefene i *Vårt Land* var Astrid Dåstøl med å lage et oppslag hver mandag hele 2008 om hva den enkelte kunne gjøre. Denne innretningen mot det personlige ansvaret er ifølge Dåstøl i tråd med en kristen tankegang. Likeledes forklarer Brandvold *Klassekampens* gjennomgående kritiske dekning av kvotehandel med at redaktøren, Bjørgulf Braanen, deler en slik kritikk.

Siden objektivitetsidealet er såpass vagt og mangesidig, er det ikke lett å identifisere journalistiske idealer som faller klart utenfor. Jeg vil likevel gjøre et forsøk, og antyde hvilke journalister som legger vekt på andre ord for å legitimere samfunnsoppdraget. Som et anslag og

illustrasjon av problemet kan jeg vise til et av spørsmålene. Av 143 norske journalister krysset kun 19 av på at ”’Objektivitet’ bør ikke være noe ideal”. Erik Martiniussen var en av disse 19 (så vidt jeg vet var han den eneste av intervjupersonene mine som også svarte på spørreundersøkelsen), og han er den som gir klare uttrykk for motstand mot begrepet objektivitet *også som et ideal*. Dette fordi han forbinder objektivitet delvis med den ”gjengse mening”, delvis med mektige kilder. Han setter derfor opp den maktkritiske journalistikken som et alternativ til denne typen objektivitet. Frode Frøyland var den som refererte mest til begrepene fra de journalistiske lærebøkene i intervjusamtalen, og hans første svar på hva han ville med sin klimajournalistikk var at klima er *vesentlig*. Men han ga også, riktignok med en viss humor og ironisk distanse, uttrykk for at han sverget til Olof Pettersons *journalisme*, der avsløringen står i sentrum (se f.eks. Allern 2001). Han snakket om at ”journalismen har trengt for mye inn i meg”. Dåstøl la også vekt på den undersøkende journalistikken, men også folkeopplysning, som hennes viktigste journalistiske idealer. For Brandvold var bevisstgjøring og folkeopplysning de viktigste ordene, men disse idealene henger øyensynlig sammen med både hennes personlige bakgrunn og *Klassekampens* (redaksjonelle) profil: ”Jeg mener vi skal være en aktør på klimarettferdighetsperspektivet.”

Representerer klimaspørsmålet en spesiell utfordring for måten journalister oppfatter og utfører sitt samfunnsoppdrag på? De fleste av mine intervjuede journalister helte mot å svare nei på dette spørsmålet. Molde, Bjørnestad, Spence og Martiniussen omtalte klimaspørsmålet som viktig av rene ”journalistiske” grunner: Det er spennende å holde på med, på grunn av sakens alvorlige natur, forskningen, eller fordi så sterke interessegrupper er involvert. Når Frøyland ble 80, kunne han kanskje fortelle barnebarnet at klimadekningen var noe av det han var mest fornøyd med i sitt virke som journalist. Men klimaendringer og klimapolitikk påkalte heller ikke for ham noen spesiell revisjon av samfunnsoppdraget.⁶ Ole Mathismoen og Ellen Kongsnes derimot, opplever klimaspørsmålet som et moralsk anliggende som skaper et reelt dilemma mellom det personlige engasjementet og objektivitetsidealet.

Det første sistnevnte svarte på mitt åpningsspørsmål om hva hun ville med journalistikken, var at ”[i] journalistikken skal man jo bestrebe seg på å være objektiv, så også i klimajournalistikken. Men det ligger kanskje, i større grad enn i andre felt man dekker journalistisk, en større grad av moral i klimajournalistikken som gjør det ekstra utfordrende.” Hun vil at leserne skal ta innover

seg ”en global grunnleggende eksistensiell problemstilling”, og setter altså dette i forhold til et objektivitetsideale. Mathismoen forteller enda mer personlig om effekten klimapanelets rapporter hadde på ham, og at han nå ser det som en ”fordømt plikt, etisk, religiøst hva som helst – ja, her snakker jeg mer om en slags naturreligiøs tanke – å gjøre hva jeg kan gjøre, det bittelille jeg kan gjøre. Og det er å påvirke opinionen i Norge, som igjen kan påvirke politikerne i Norge.” Men som vi skal se, var det ikke alltid lett for Mathismoen å skulle forsvare et personlig engasjement i journalistiske termer. Innenfor rammene for norsk journalistikk består objektiviteten som det journalistiske ideale de fleste norske journalister faller tilbake på, også Mathismoen.

Men vi må skille mellom hvilken dimensjon av objektiviteten vi da snakker om.

Objektivitet som balanse

Er balansenormen, som Max Boykoff har lagt såpass stor vekt på i sin forskning på klimajournalistikken, egentlig en dimensjon ved objektivitetsbegrepet? Eller er det å skulle slippe til to sider uten å vurdere sannhetsgehalten ved dem bare ”lat journalistikk”, slik Michael Ryan (2001) peker på? Jeg gikk inn i dette arbeidet med kunnskapen om at det objektivitetsidealet NRK har sverget til, for eksempel, har handlet om å skape balanse *over tid*. Selv de mest radikale SVT-journalistene som ville redde verden på 70-tallet, legitimerte sin journalistikk med at det var andre journalister som ikke hadde samme ståstedet, og at du dermed fikk balanse over tid (Djerf-Pierre og Weibull 2001). Jeg vil snart vise at denne forståelsen av balanse er relevant for Kongsnes og Mathismoen, som jeg vil plassere nettopp i spenningsfeltet mellom objektivitetsidealet og det å ville redde verden. Men jeg må først rapportere et overraskende funn fra spørreundersøkelsen.

Som nevnt svarte kun 19 av 143 journalister, eller 13 prosent, at objektivitet ikke bør være et ideale. I neste spørsmål i surveyet ba vi om kvalitative utdypninger, med det åpne spørsmålet: ”Finnes det noe alternativ til objektivitetsidealet?”. 18 av de 19 som ikke ville ha objektivitet som ideale har fylt ut her. Siden det var rimelig å anta at det er blant disse jeg ville finne de mest gjennomtenkte alternativene til et objektivitetsideale, laget jeg en egen rapport for denne gruppen. Syv-åtte av de 18 legger fram ”balanse” som sitt alternativ. Det mest overraskende for meg var at ingen av de 18 nevnte noen av de mange alternativene ordene man kan finne i litteraturen (alternativ journalistikk, borgerjournalistikk, public journalism osv.). Etter å ha lest de

kvalitative utdypningene og krysstabulert med andre svar, vil jeg si at den viktigste årsaken til dette funnet er at disse 19 i enda større grad enn resten av de 143 ser på objektivitet som en illusjon. Derfor settes balanse som noe mer overkommelig: ”Saker vinkles uansett, men et ideal om balanse vil være mer nærliggende”, skriver en av dem.

Men betyr dette at denne gruppen som heller mot balanse, dermed er mindre villig til å tone flagg i klimadebatten enn de som tilslutter seg objektivitetsidealet? Jeg vil komme tilbake til denne muligheten når jeg drøfter objektivitet som nøytralitet, og redegjør for svar på spørsmålet: ”Hva er ditt syn på måten journalister bør dekke klimadebatten på?”

Blant de som følger klimadebatten i Norge er det et kjent faktum at de som nekter for at menneskelig aktivitet er årsaken til den tiltagende globale oppvarmingen ofte slipper til i *Aftenpostens* leserspalte. De umiddelbare årsakene til dette fins muligens i debattredaksjonen. Men det er likevel interessant at Mathismoen ser på innleggene fra de såkalte skeptikerne som en slags kompensasjon for hans egen agendadrevne journalistikk:

For *Aftenposten* så har det vært veldig viktig og riktig at når vi har profilert dette stoffet såpass høyt, og når jeg har blitt profilert såpass grundig, at også motangrep på meg og på avisen slipper til. I lange perioder det siste året har det vært slik at det har vært langt flere kritiske innlegg både mot meg og mot avisen og mot FNs klimapanel enn det har vært det motsatte.

At denne balansenormen tilhører *Aftenposten*, ikke bare Mathismoen, kan også underbygges av lederen avisen skrev etter Lars Mjøens beskyldning om at avisen ville bidra til å redde verden: ”Om så var, kunne vi tenke oss verre alternativer. Det finnes unektelig mørkere episoder i *Aftenpostens* historie enn det å markere seg som tilhengere av internasjonalt samarbeid for å begrense global oppvarming.” Dette må sies å være en balanse over veldig lang tid.

Ellen Kongsnes gir uttrykk for mye av den samme logikken, i legitimeringen av hennes journalistrolle i *Stavanger Aftenblad*:

Det er viktig for meg, når jeg velger ut hva jeg skriver, så legger jeg til grunn at ”jeg er en klimajournalist i en avis der det er mange andre som tar seg av de sakene som egentlig er motargumentasjonen”. Derfor kan jeg faktisk gå litt lenger, frigjøre meg litt fra balansekravet, være litt moralistisk på vegne av klimaet, fordi det er så mange av mine kollegaer som på grunn av regionen vi bor i tar seg av det andre perspektivet. Vi har

hamret løs i 40 år om oljens velsignelse, så da kan jeg godt være litt fri i den rollen jeg har med å gå litt i en annen retning.

Boykoff og Boykoff kritiserte balanse som profesjonsnorm for å være en krykke for journalister som ikke vet nok om klimaforskningen til å ta stilling (2007: 1193). Ellen Kongsnes og Ole Mathismoen er imidlertid både blant de mest kunnskapsrike, og de har tatt stilling. Men akkurat som objektiviteten først gjerne forkastes før den kommer tilbake igjen som et ideale, så dukker også balansenormen opp igjen hos disse to: Den *enkelt* klimajournalist kan "frigjøre" seg fra objektivitet forstått som balanse, fordi *mediet som helhet* ivaretar den samme balansen.

Balansenormen ser her mer ut som en krykke for samfunnsoppdraget til de journalister som vil tone flagg.

Objektivitet som gjenspeiling av opinionen

Balansenormen i klimajournalistikken har primært blitt diskutert opp mot sannhetsgehalten i den naturvitenskapelige klimaforskningen. Men medienes klimadekning har de siste årene handlet vel så mye om klimapolitikk. For Thomas Spence er det et kjennetegn ved klimajournalistikken at "det kanskje ikke er noe område i det norske samfunnet med så sterke interessegrupper rundt". En profesjonell jobb som journalist, innebærer for Spence dermed å "speile ulike interesser". Dette med å speile interesser, eller opinionen, ser jeg på som en nok en dimensjon ved objektivitetsidealet. Å speile opinionen handler ikke om å balansere kilder før journalister anslår hva som er saksforholdet, men om hvilke krefter i samfunnet man vil slippe til med syn på saken. Men hvilke krefter er det da relevant å slippe til, og hvor er, eller går egentlig folkeopinionen? En sammenligning av dekningen av toppmøtet i København viser hvor tøyelig denne dimensjonen av objektivitet kan være.

I en liten spalte som skulle varsle *Vårt Lands* lesere om dekningen av København (5.12.2009), skriver Astrid Dåstøl at det ikke er politikerne som er de viktigste å snakke med:

Det er derimot alle de som bor i land der breer smelter og skyller vekk hus og hjem, tørke som får jorda til å smuldre og sykkloner som blåser bort hustak. Og de som bruker natt og dag på å forske på hvorfor det skjer, eller går i protesttog mot at politikerne lar det skje. Det er disse jeg håper at dere skal få lese om i *Vårt Land* under klimatoppmøtet.

Dåstøl signaliserer her en idé om folk flest som vil mer, og som det verdt å slippe til mer, enn politikerne. Erik Martiniussen var irritert på den nedvurderende holdningen til den store demonstrasjonen den 12. desember han fant hos noen andre norske journalister. De innbilte seg at dette kom til å bli så farlig at de måtte ha på seg gassmasker, og *Dagbladet* og *VG* fokuserte kun på vold og politi, ikke på at ”demonstrasjonen inneholdt folk fra hele verden. Mennesker som kjenner klimaendringene på kroppen. Mennesker som er i København for å si ifra.”⁷ Deler av Dagsrevyens dekning av demonstrasjonene den 12. desember hadde et snevert voldsfokus, men Eivind Moldes reportasjer fra København utmerket seg ved å spørre demonstranter i de mindre, mer radikale aksjonene om hvorfor de begikk sivil ulydighet. Men som jeg har vist ved en tidligere anledning var det Lars Sigurd Sunnanå som i *Dagsrevyen* gikk lengst i å gi uttrykk for demonstrantenes styrke (Ytterstad 2010: 61-62).

Ellen Kongsnes kommentar etter København-toppmøtet utgjør her den klareste kontrasten. Med tittelen ”Folket sto i veien” skriver hun at grunnen til at politikere verden over ikke tør å ta ordentlig tak i klimaproblemet er at de ”ikke tør å utfordre sine egne velgere” (21.12.2009). I min tolkning er noe av årsaken til at Kongsvold legger mer av vekten på folk flest som konservativ kraft, rett og slett hennes vurdering av opinionen i Rogaland. Selv om hun på den ene siden, i samsvar med *Aftenbladets* redaksjonelle linje, ville utfordre rogalendingene med et klimaperspektiv så er hun også opptatt av å skulle reflektere holdningene i regionen. Derfor er det, sa hun, et bevisst pedagogisk virkemiddel når hun i denne kommentaren inkluderer seg selv som mulig klimaskeptiker: ”Mange av oss tviler fortsatt på klimaforskernes spådommer om at klimaendringene er menneskeskapte. Mange tviler i alle fall på nødvendigheten av å gjøre noe med det nå.”

Objektivitet som sannferdighet: politisk og naturlig realisme

George Monbiots *Heat* (2006) og Mark Lynas’ *Six Degrees* (2007) satte meg på sporet av følgende to momenter, som jeg dro inn både i tekstanalysene og i intervjuene: 1) Når klimapolitikk utformes, blir kunnskapen fra naturvitenskapene tilpasset det som anses som *politisk realistisk*.⁸ 2) Usikkerheten knyttet til naturvitenskapenes klimakunnskap gjør at vi må handle føre var ut fra *sannsynlighetsscenarioer*.⁹ James Hansen mener vi må redusere karbonet vi allerede har i atmosfæren ned mot 350 deler karbonekvivalenter per million, en oppvarming på 1,5 grader celsius, for å unngå de farligste feedbackmekanismer fra naturen. Av de to norske

journalistene som har skrevet bok om klimaendringene, er det Frode Frøyland som ser ut til å gå lengst i å antyde at Hansen har rett, selv om Hansen også skriver forordet i Mathismoens bok. I forordet til *Ved vippepunktet* skriver Frøyland: "Naturen vil ikke vise forståelse for at internasjonale klimaforhandlinger er en komplisert og langsiktig affære." I etterordet skriver han: "I stedet for å ta utgangspunktet i det man antar er politisk mulig, må politikerne ta utgangspunkt i naturens tålegrense" (2008: 8, 168).

Hvordan er forholdet mellom det journalistene opplever som fakta, som sannferdig, når det gjelder betydningen det naturvitenskapelige har for det politiske? Gir journalistene uttrykk for en føre var-holdning? Og tallfester de i det hele tatt hvor mye, og når, vi bør kutte i utslippene slik at vi har en rimelig god sjanse til å vinne fram – slik Frøyland avslutter forordet sitt med å påpeke – "i kampen for å presse oss over et politisk vippepunkt i tide" (2008: 8)?

Spenningen mellom det politisk realistiske og naturlig realistiske var noe journalistene kjente igjen da jeg presenterte den for dem. Martiniussen opplevde at det vitenskapelige alvorret ble borte i deknningen av København, til fordel for spørsmålet "hvor langt skal man gå for å få med USA?". Molde mener det er "underliggende journalistisk å understreke gapet" mellom hva vitenskapen sier vi trenger av handling og hva politikerne har oppnådd.

Likevel er det sjelden at gapet mellom det Mathismoen i en kommentar foran Bali-toppmøtet kalte bejublingen av "museskrittene" i klimaforhandlingene, og de underliggende naturlige realitetene, tydeliggjøres i en og samme nyhetssak. Noen av Astrid Dåstøls nyhetsartikler representerer i så måte et unntak. I min tolkning utmerker hun seg ved å tidvis linke mellom egne saker, eller andre saker som tidligere har vært trykt i *Vårt Land*. Et eksempel her er saken "Grønt lys for klimalov i USA" (29.6.2010), som handler om at klimaloven har gått igjennom i den amerikanske kongressen. Her er bejubling umiddelbart satt i kontrast til det utilstrekkelige med selve klimaloven. "Men utslippskuttene loven pålegger er ikke tilstrekkelige for å nå FN's mål om maksimalt to grader global oppvarming". Senere i artikkelen følger en egen konstaterende setning om at utslippene må begynne å snu i 2015, og Dåstøl understreker nok en gang 2-gradersmålet. Da jeg la fram denne artikkelen i intervjuet, fulgte denne utvekslingen:

A: Men det å understreke den, også når det bare handler om en lov i USA? [...] Jeg lurer på om denne konteksten med 2-gradersmålet er noe du minner deg selv på å bruke hele

veien ... ”nå må jeg huske på 2-gradersmålet”? Det virker på meg som om 2-gradersmålet betyr noe for deg?

D: Du har rett. Jeg hadde en tanke om at 2-gradersmålet er grunnen til at vi skriver om dette. Det er grunnen til å trekke fram klimaloven i USA. Hvis den ikke klarer å bidra eller oppfylle 2-gradersmålet, så er det en relevant opplysning. Det er viktig for leserne.

Dette er for meg et lite eksempel på hva objektivitet som sannferdighet kan bety for klimajournalistikken. Men det er likevel Åse Brandvold som klarest gir uttrykk for å engasjere seg moralsk omkring tallfestede mål: ”Hvis vi går over 2-gradersmålet, kan vi begynne å snakke om folkemord. Så alvorlig mener jeg det er. For da blir det ødeleggende klimaendringer, da bryter man med konvensjonen som man skrev i Kyoto i sin tid, og da har man gjort seg skyldig i brudd på folkeretten.”

Mathismoen ville ikke tallfeste smerteterskelen for sin føre var-holdning, men det går an å lese noe ut av hva hans skriver. I boken sin gjengir han relativt nøkternt det som var konsensus mellom klimapanelet og Stern-rapporten i 2007, at målet må settes et sted mellom 2 og 3 grader (Mathismoen et al.: 2007: 350). Men da *Aftenposten* opprettet nettsiden hetklode, like i forkant av Bali-toppmøtet i 2007, hadde de med en tidsklokke som talte ned til 2015, året der ”[t]oppen i utslippsveksten av CO₂ i verden må være nådd for å hindre farlige klimaendringer, sier FNs klimapanel.” Klikket du deg til å finne ut hvorfor, var det imidlertid James Hansens dokumentasjon, og hans mål om 1,5 grader som gjaldt: ”Glem gårsdagens dramatiske sluttrapport fra FNs klimapanel. Fremtiden blir enda verre, viser helt ferske data.”¹⁰ Da jeg fortalte Frode Frøyland om disse tidsklokkene og spurte ham ut om min hypotese om at han helte i retning av Hansen, så lo han, og var helt kategorisk på han ikke hadde noen formening om hvor vippepunktet ligger. Det at han dro fram Hansen og Mark Lynas, handlet mer ”om å gi leseren en liten kilevink”.

F: Det er viktigere for meg som skribent å si at IPCC kan heller være konservative [...] Problemet i mange demokratier, i Norge, er APATI [...] Det brenner i Russland, det er flom i Pakistan, og så står mange forskere og uttaler seg om ekstremvær-teser, men de tar alltid forbehold; det er ikke sikkert at osv. Fordi de ikke vil bli stemplet som en James Hansen. [...] Mange legger bånd på seg selv fordi de er redde, og da sier jeg: det kan bli mye, mye verre enn dette her.

A: Er ikke det fordi du på et eller annet vis oppfatter at de kan være nærmere sannheten enn det vi tror?

F: Det har vært forskere som inntil de sa dette, ble oppfattet som de mest troverdige kildene på klimaforskning som plutselig blir sett på som aktivister.

Slik jeg tolker ham, er det å fortelle en god historie informert av sannferdigheten mer maktpåliggende enn å synliggjøre hva han selv oppfatter som mest sant.

Objektivitet som nøytralitet: kampanjejournalistikk på Hell?

Det første ledespørsmålet på en journalistkonferanse på Hell i Trøndelag var: ”Er det journalistenes jobb å redde klimaet på jorda?”.¹¹ Dette var i februar 2008, etter den store klimabølgen med Al Gore og Nobels fredspris i 2007. I dette siste analyseavsnittet skal jeg ta for meg objektivitet som nøytralitet. Det sentrale poenget vil være å drøfte hvilken betydning normative oppfatninger hos journalistene i Norge kan ha medvirket til det mange nå beskriver som en klimabølge på hell, et backclash etter København (K. Duarte, forthcoming).

Det er da naturlig å først vende tilbake til Mathismoen, som på SKUP-konferansen i 2008 tok til orde for en ”heftig kampanjejournalistikk” på det globale klimaets vegne. Det sentrale funnet fra mitt intervju med Mathismoen høsten 2008 var at han forsvarte det å stå for noe i personlige, ikke journalistiske termer. Han må til utlandet for å finne modeller for en journalistikk som tar stilling:

Jeg mener når jeg kommer til Afrika – jeg er i Afrika fra tid til annen – så liker jeg meget godt å lese afrikanske aviser. Hvorfor det? Jo fordi journalistene *står* for noe, *mener* noe – så vet du at han har vært arrestert, at han taler myndighetene midt imot – de lever farlig. Det gjør jo ikke vi i det *hele* tatt. Vi lever i en liten sandkasse hvor vi av og til får avsatt en LO-leder eller en minister.

Det er en dyd for en journalist å stå for noe, men for Mathismoen selv er dette ikke uproblematisk, noe denne utvekslingen mot slutten av intervjuet illustrerer:

OM: Du må bare samtidig passe på å klare å være journalist.

AY: Mmm.

OM: Jeg sier ikke at det er lett.

AY: Nei, men måten du ordlegger deg på der, at man må stå for noe, men samtidig skal man også være journalist – da kan man jo tolke det du sier der som at man

OM: Nei, jeg mener også å være mest mulig objektiv journalist.

AY: Ja, men *deler* av det å være journalist er også det å kunne ta stilling til ting. Ikke sant – det er ikke noe man

OM: Jo, det er egentlig det. Det er egentlig det jeg mener.

Mathismoen ga likevel uttrykk for at fraværet av en substansiell forankring for norsk journalistikk, et reelt alternativ til en balansert ferdighetsjournalistikk, var en frustrasjon delt av en rekke av hans kollegaer, kanskje særlig de yngre, som deltok på SKUP-konferansen i 2008: ”Jeg *tror* at mange kolleger har følt at journalistikken har blitt litt kjønnsløs. Deler av den. At den liksom har blitt for ordentlig. Litt for balansert. Vi tror vi er så objektive, men som jeg har sagt hele tiden mener jeg at mye av dette er sterkt overdrevet.”

Spørreundersøkelsen vi gjennomførte våren 2010 tyder imidlertid ikke på noen stor støtte til en klimajournalistikk som tar stilling. Av 144 journalister krysset kun to av for alternativet ”Journalister bør ta klart stilling i klimadebatten”; 51 mente at ”[j]ournalister kan markere egne synspunkter, men på en varsom og balansert måte”; mens den klart største gruppen på 93 mente utsagnet: ”Journalister bør alltid søke en balansert fremstilling og aldri markere egne synspunkter” passet best for dem. Her er det interessant å komme tilbake til gruppen på 19 journalister som ikke hadde objektivitet som et ideale, men som syntes å foretrekke balanse som et alternativ. De er nemlig noe mer tilbøyelig til å akseptere at journalister tar stilling, i hvert fall på en balansert måte enn totalen (1, 9, 9 mot 2, 51, 93). Hovedkonklusjonen på vår kvantitative undersøkelse må likevel bli at støtten til den type engasjerte klimajournalistikk som Mathismoen har vært viktigste eksponent for i Norge, er lav. Enten har den vært lav lenge, pga. den profesjonelle selvforståelsen i norsk journalistikk, eller så har den blitt lavere i 2010 enn den var i 2007.

Blant de journalistene jeg har intervjuet er toleransen overfor kampanjejournalistikken sannsynligvis større. Kongsnes understreker i sine artikler stadig vekk at klimakrisen ikke kan avblåses og mente i intervjuet at kampanjejournalistikken mot folk som ikke vil tro på den må fortsette. Frøyland plasserer seg selv et sted mellom de to autoritetene på klimajournalistikkens område: Andrew Revkin – inntil nylig journalist i *New York Times* og en representant for objektiv amerikansk ”science journalism”, og Mark Lynas, ”som kjører mye mer hard agendajournalistikk med ekstremt grundig research i bunn.”

Likevel mener jeg å se en tendens til at den harde agendajournalistikken er på hell, også blant de journalistene jeg har intervjuet. Tilbøyeligheten til å ville ”ta debatten” om den menneskeskapte globale oppvarmingen på ny, ser for meg ut til å være koblet med en tendens til å skyve de konservative delene av opinionen foran seg. Både *Stavanger Aftenblad* (26.3.2010) og

Aftenposten (4.12.2010) har hatt forsider på den synkende tiltroen til den menneskeskapt oppvarmingen i den norske befolkningen. Flere av de jeg intervjuet ga uttrykk for sitt inntrykk av en tiltagende folkelig skepsis. Eivind Molde hadde for eksempel lagt merke til innleggene i avisene ”annen hver dag, f.eks. i Si det i VG, som argumenterer mot klimapanelet”. I intervjuene diskuterte vi om hvorvidt tendensen til å bruke ordet ”gates” (som i «Climategate») eller slippe til skeptikerne, skyldtes Frps oppslutning på meningsmålingene (gjenspeile opinionen) eller hvor flinke de såkalte ”klimarealistene” er til å mase på redaksjonene. Men medienes egen norm om balanse kan også meget vel være en kausal kraft bak backclashet etter København.

Frøyland og Brandvold skal imidlertid her få lov til å nyansere denne tendensen om en kampanjejournalistikk på hell. Faktisk tar de begge to for seg Boykoffs grunnleggende innsikt i sine reportasjer: (2008: 141); *Klassekampen* 29.4.2006); å slippe til begge sider av en sak forvrenger den beste vurderingen av sannheten. Frøyland markerte seg også veldig sterkt mot det å tekkes en folkeopinion som muligens har blitt mer skeptisk: ”Da blir jeg arrogant. Jeg vet bedre! Nettopp derfor må jeg skrive om det.” Og det har han gjort, blant annet med et stort oppslag om hvordan organiseringen av kritikken mot klimaforskningen har vært i USA (*DN* 27.11.2010). For Brandvold, er egentlig ikke hovedpoenget at det er avisen *Klassekampen* som skal ta på seg ansvaret for å finne de gode løsningene på klimakrisen. Jo, avisen kan være aktør for klimarettferdighet, men hun vil ikke at *Klassekampen* skal gjøre som *Dagsavisen* gjorde med sin ”grønne” avis under København-toppmøtet¹² og lage en gimmick: ”Kanskje nettopp fordi jeg har det synet, som er mer en systemkritikk, er det at jeg har en slik motstand mot gimmicker. For jeg opplever at kampanjejournalistikken i en del andre aviser blir litt gimmickbasert.” Brandvold vil at *Klassekampen* skal være en arena for sosiale bevegelser som kan endre verden.

Konklusjoner

Uavhengig av hva slags posisjon vi som medieforskere tar til objektivitet, bruker journalistene selv ordet som betegnelse på deres idealer. Kun 19 av 144 norske journalister krysser av for at de ser et alternativ til objektivitetsidealet, og syv-åtte av disse igjen skriver da at alternativet er balanse – en norm som også kan oppfattes som en dimensjon av objektivitetsidealet. Kanskje er det til og med slik at jo flere steg journalister tar i retning av det å stå for noe, jo viktigere blir det

å kunne legitimere seg med balansenormen: Mathismoen får lov å drive kampanjefjournalistikk i *Aftenposten* fordi avisen slipper til fornekttere på leserplass, eller fordi den har en mørk historie fra 30-tallet som den nå så å si kompenserer for. Det var balansen over tid i journalistikken – ikke et aktivistisk eller moralsk prinsipielt forpliktende forhold til sannferdigheten i klimakrisen – avisen påkalte da den skulle forsvare Mathismoen mot Lars Mjøens anklage om å ville redde verden.

Forsvaret av objektivitet som det å være tro mot sannheten er i det hele tatt ganske lite betont, både i intervjuene mine og i svarene på surveyundersøkelsen. Sannhet er selvsagt et stort ord, og de fleste journalister er klar over det som for Schudson og Anderseon var et viktig skille mellom journalister og forskere; førstnevnte gruppe er rett og slett ikke i en posisjon der kan koste på seg grandiose kunnskapspåstander. For den informerte klimajournalist med kildekritisk sans er det likevel mulig å se forskjellen på ”politisk realistiske” klimamål og de som er satt ut fra vitenskapelig føre-var holdning. Vi har sett at Astrid Dåstøl og Åse Brandvold tar klimapanelets 2-gradersmål som en alvorlig sannhet, og at både Mathismoen og Frode Frøyland heller i retning av at den naturlige tålegrensen ligger på det nivået James Hansen antyder, 1,5 grader. Men selv om sistnevntes bok heter *Ved vippepunktet* og antyder at dette kan ligge på 1,5 grader, så underkommuniseres et slikt vippepunkt i alle de tre empiriske datasettene. To separate studier har vist at amerikanske medier dekker “tipping points” i mindre grad enn britiske medier (Russil og Nyssa 2009; Antilla 2010), og mitt materiale peker i retning av at norske klimajournalistikk kanskje ligger et sted mellom de to. Norske klimajournalister har bare i liten grad bedrevet den type tallknusing som George Monbiot og Mark Lynas har gjort for å tydeliggjøre gapet mellom den politiske og naturlige realismen. Det er i så måte symptomatisk at Jens Stoltenberg i boka *Klimaparadokset* gjennomgående oversetter 2-gradersmålet til å handle om kutt i de globale utslippene på 50 prosent innen 2050, uten at journalist Kjetil Alstadheim påpeker at dette er helt i nedre del av klimapanelets anslag på 50–85 prosents kutt.

Likevel, alle de ni journalistene jeg har intervjuet gir uttrykk for at den globale oppvarmingen er et reelt og alvorlig problem. Og i den grad objektivitet handler om sannferdighet for norske journalister, ser de i enda større grad enn befolkningen som helhet ut til å se på menneskeskapte klimaendringer som faktiske forhold: Våren 2010 krysset 140 av 143 norske journalister av for at de tror menneskelig aktivitet bidrar til klimaendringer. Kun tre mener påstanden om at

dokumentasjonen på klimaendringer ”ikke er overbevisende” er mest dekkende for utviklingen de siste 50–100 årene. Fire har krysset av for at ”[k]limaet endrer seg som resultat av naturlige svingninger”, og ti sier seg enig i at ”[v]i vet for lite til å si noe sikkert om årsakene til klimaendring.”

Ikke desto mindre indikerer funnene i denne artikkelen at det ikke nødvendigvis er objektivitet som sannhet, men objektivitet som balanse og nøytralitet, vi fortsatt kan forvente av norsk journalistikk. I den grad journalister velger å gjenspeile opinionen, kan også journalister som selv er overbevist om at vi har et eksistensielt problem komme til å utvise forståelse for ”klimaskepsis” eller bruke ordet *climategate* i utide. Riktignok har vi også sett eksempler på journalister som oppfatter opinionen som noe mer progressiv, eller som er villige til å kjøre på, uavhengig av folkeopinionen. Men det er likevel verdt å bite seg merke i at Mathismoen ser til Afrika for modeller på en journalistikk som tør å stå for noe. Han synes ikke å ha en *profesjonell* begrunnelse for sitt agenda-drevne ståsted, ut over det å være veldig åpen på sitt *personlige* ståsted. ”Profesjonsmoraler kviler på den politiske legitimiteten til det samfunnsoppdraget som profesjonene har”, skriver Harald Grimen (2008: 145). Funnene her tyder på at det fortsatt er objektiviteten som gjelder.

Alt dette *kunne* ha vært argumenter for at objektiviteten da står igjen utelukkende som et profesjonsstrategisk ideale: et strategisk ritual, men ikke noe substansielt svar på hva som egentlig skal være samfunnsoppdraget i norsk journalistikk ”når det ikkje lenger er partiet som gjev den rette linja” (Roppen og Allern 2010: 16). Men lojaliteten mot virkeligheten bør ikke regnes som noe fåfengt objektivitetsideale (Eide 2011: 25). Jeg vil derfor avslutte med å antyde et substansielt forsvar av objektiviteten, som et kritisk realistisk ideale for klimajournalistikken.

Det første poenget til kritisk realisme som en vitenskapsfilosofi, utdyper egentlig bare det som er Østlyngen og Øvrebøs premiss for deres kritiske realisme: det ”fins en ytre forankring for journalistikkens budskap og beskrivelser” (1999: 93). I frustrasjonen over at klimaendringer som fakta ikke fører til handling, er det en tendens til å tilnærme seg klimadebatten utelukkende som en konkurranse mellom forskjellige epistemologier, for eksempel ved å fokusere på bestemte *rammer* i debatten (Hulme 2009; Nisbet 2009). Kritisk realisme, slik den først ble utviklet av Roy Bhaskar (1978), har imidlertid en ontologi – en filosofi ikke bare om hvordan vi kan vite om verden, men om hvordan verden er uavhengig av hvordan vi tror vi vet (og rammer inn) verden.

Virkeligheten har dybde, derfor må journalister grave for å få fram sannheten om strukturer og årsaker:

Critical realism upholds one positive side of the journalistic regime of objectivity – the impulse towards sceptical, investigative, critical examination of contemporary events – but also exposes the other negative side – the sacrifice of this investigative spirit to routine, safe, standardized, and therefore superficial practices, such as "balance". (Hackett og Zhao 1998: 133)

Andreas Malms vektlegging av biosfæren som premisset for alt som lever (2007: 279) er et ypperlig eksempel på hva en journalist kan grave fram fra klimavitenskapenes mange disipliner. Han viser også hvordan det nettopp er bestemte epistemologier innenfor forskningssamfunnet, særlig den positivistiske cartesianske, som har ført til at man har undervurdert risikoen for abrupte klimaendringer. I likhet med Frode Frøyland er James Hansen den største autoriteten for Malm i sin kritikk av klimapanelets "gradualisme", eksemplifisert gjennom panelets lave anslag for havnivåstigning (Malm 2007: 284).

Det er ikke bare er i naturen man bør forutsette at det fins en objektiv ytre forankring for journalistikken. Kausale mekanismer og strukturer fins også i samfunnet, selv om man ikke kan isolere enkeltmekanismer i samfunnsvitenskapene på samme måte som man gjør med eksperimenter i naturvitenskapene (Bhaskar 1998). Journalister som skal foreta en objektiv vurdering må likevel forutsette at slike mekanismer fins i verden som årsaker til vurderingen: "in calling a judgement objective one is saying at least that it is caused by its object, not by some feature of its subject other than that subjects openness to the effects of the object." Andrew Collier mener derfor det ikke fins noe reelt alternativ til den vitenskapelige holdningen, fordi "the alternative is to be shut up in one's own subjectivity" (2003: 135, 137).

Det siste filosofiske poenget jeg vil trekke fram fra et kritisk realistisk forsvar for objektiviteten som ideale, har med David Humes såkalte forbud mot å gå fra "er" til "bør", et forbud både Bhaskar og Collier avviser. Til syvende og sist er det kanskje nettopp dette Lars Mjøens aversjon mot å se norske profesjonelle journalister gå fra å beskrive verden til å ville redde verden handler om. Noen godtar rett og slett ikke at journalister snakker om klimaproblemet som et globalt eksistensielt problem vi må ta innover oss, slik vi så Ellen Kongsnes uttrykke det. Andrew Collier argumenterer likevel godt for at "[w]e talk most usefully about values when we do so by talking about facts" (1998: 466). Å si at mellom en tredjedel og halvparten av alle arter vil kunne dø ut

hvis den globale oppvarmingen overstiger 2 grader i 2050, slik Mark Lynas gjør (2007: 168), er både mer faktuellet presist og har større moralsk kraft enn klisjeen "[k]limaendringer er den største utfordringen i vår tid". Åse Brandvold har gode objektive grunner for å snakke om folkemord hvis vi ikke når 2-gradersmålet. Det er i det hele tatt en misforståelse av objektivitetsidealet, hevder Collier, å tro at det innebærer å se verden på en distansert og lidenskapsløs måte. Fra Sokrates til Spinoza har filosofiens sanne mål vært "precisely to be objective about the things that we are and ought to be passionately concerned about" (2003: 140). Mubaraks undertrykking av befolkningen var reell. Da Jørgen Lohne lot seg rive med av Mubaraks fall, innebar det derfor ikke at han lot objektiviteten vike. Snarere, som Slavoj Žižek skrev om demonstrantene på Tahirplassen: "They don't have an opinion, they are the truth of the situation in Egypt."¹³ En objektiv, sannhetssøkende journalist trenger ikke være nøytral eller balansert.

Det største problemet med den globale oppvarmingen er at det står reelle objektive interesser bak den politiske realismen som sier vi bør være fornøyd med klimapolitiske museskritt på nasjonalt eller internasjonalt plan. Det er derfor James Hansen har blitt aktivist, og sier han vil bruke resten av livet til å bedrive sivil ulydighet sammen med ungdommen. Hver journalist må selvsagt velge selv om hun vil være arena eller aktør, rapportere fra de sosiale bevegelser som snakker sannheten til makten, eller utøve litt makt selv – ved å tone flagg i klimakampen. Men uansett hvilket valg de tar, eller det rommet de får av mediene eller publikum til å gjøre slike valg, er det mulig å beholde et kritisk realistisk objektivitetsideale. Det går til og med an å ta økonomiredaktør i *Aftenposten* Ola Storeng på ordet, og prøve å finne ut hva det realistisk sett skulle kunne innebære at "klimautfordringen er så stor at den krever en revolusjon."

Takk til Rådet for anvendt medieforskning og SciencePub for økonomisk støtte til denne artikkelen. Takk også til Terje Rasmussen, Audgunn Oltedal og Paul Bjerke for nyttige innspill på tidligere utkast og til Roy Krøvel for utallige diskusjoner omkring objektivitet, politisk engasjement og kritisk realisme. Takk til Kristin Norli for gode transkripsjoner av intervjuer.

Allern, S. (2001): *Flokkdyr på Løvebakken? Søkelys på Stortingets presselosje og politikkers medierammer*. Oslo: Pax.

- Alstadheim, K. B. og Stoltenberg, J. (2010): *Klimaparadokset: Jens Stoltenberg om vår tids største utfordring*. Oslo: Aschehoug.
- Antilla, L. (2010): "Self-censorship and science: A geographical review of media coverage of climate tipping points" i *Public Understanding of Science*, årg. 19, nr. 2. S. 240-256.
doi:10.1177/0963662508094099
- Bhaskar, R. (1978): *A realist theory of science*. Hassocks: The Harvester Press.
- Bhaskar, R. (1998): *The possibility of naturalism: A philosophical critique of the contemporary human sciences*. London: Routledge.
- Boykoff, M. T. (2007): "Flogging a dead norm? Newspaper coverage of anthropogenic climate change in the United States and United Kingdom from 2003 to 2006" i *Area*, årg. 39, nr. 4. S. 470-481. doi:10.1111/j.1475-4762.2007.00769.x
- Boykoff, M. T. og Boykoff, J. M. (2007): "Climate change and journalistic norms: A case-study of US mass-media coverage" i *Geoforum*, årg. 38, nr. 6. S. 1190-1204.
doi:10.1016/j.geoforum.2007.01.008
- Brurås, S. (2006): *Etikk for journalister*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Carroll, W. K. (2010): "Crisis, movements, counter-hegemony: in search of the new" i *Interface*, årg. 2, nr. 2. S. 168-198.
- Chalmers, A. F. (1999): *What is this thing called science?* Buckingham: Open University Press.
- Collier, A. (1998): "Realism and formalism in ethics" i M. S. Archer (red.): *Critical realism: essential readings*. London: Routledge.
- Collier, A. (2003): *In defence of objectivity and other essays: On realism, existentialism and politics*. London: Routledge.

- Cox, R. (2009): "SIU and Beyond – Challenges of Scale and the Strategic" i D. Endres, L. Sprain og T. R. Peterson (red.): *Social Movement to Address Climate Change: Local Steps for Global Action*. **New York** Cambria Press.
- Djerf-Pierre, M. og Weibull, L. (2001): *Spegla, granska, tolka: Aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1900-talet*. Stockholm, Stiftelsen Etermedierna i Sverige
- Duarte, K. (forthcoming): *Climate change: Media, politics and society* (Phd). Bergen: Universitetet i Bergen: Samfunnsfaglig fakultet.
- Duarte, K. B. (2010): *En ubehagelig sannhet om norsk klimadekning: Hvilke stemmer og holdninger blir representert i norsk pressdekning av klimaendringer?* K.B. Duarte, Bergen.
- Eide, M. (2011): *Hva er journalistikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fivelsdal, E. (1990): "Nogle problemer ved interviewing af personer i ledende stillinger" i I. Andersen (red.): *Valg af organisations-sociologiske metoder: et kombinationsperspektiv* (s. 283-294). København: Samfundslitteratur.
- Fossum, E. og Meyer, S. (2008): *Er nå det så sikkert? Journalistikk og kildekritikk*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Frøyland, F. og Ellingvåg, Ø. (2008): *Ved vippepunktet: En reise rundt en klode i krise*. Oslo: Gyldendal.
- Gitlin, T. (1980): *The whole world is watching: Mass media in the making & unmaking of the New Left*. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- Greåker, M. og Hagem, C. (2007): *Det globale klima: Noen tanker om hvordan Norge kan bidra*. Røst, Radikalt økonominettverks skriftserie, 1.
- Grimen, H. (2008): "Profesjon og profesjonsmoral" i A. Molander og L. I. Terum (red.): *Profesjonsstudier* (s. 144-161). Oslo: Universitetsforlaget.

- Hackett, R. A. og Zhao, Y. (c1998): *Sustaining democracy? Journalism and the politics of objectivity*. Toronto: Garamond Press.
- Hallin, D. C. og Mancini, P. (2004): *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hornmoen, H. (2003): *Forskningjournalistikk i en brytningstid: Kritisk diskursanalyse av amerikansk "science journalism" på 1990-tallet*. Oslo: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Hulme, M. (2009): *Why we disagree about climate change: Understanding controversy, inaction and opportunity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hvitfelt, H. (1989): *Nyheterne och verkligheten: byggstenar till en teori*. Göteborg: Göteborgs universitet, Journalisthögskolan.
- Jakobsen, H. Ø. (2009): *Cicero senter for klimaforskning som kilde i norsk klimajournalistikk*. Tverrfaglig fordypningsoppgave i journalistikk. Oslo: Høgskolen i Oslo, Avd. JBI.
- Kempf, W. (2007): "The peace journalism controversy". *Conflict & communication online*, 6 (2).
- Kvale, S. (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Lynas, M. (2007): *Six degrees: Our future on a hotter planet*. London: Fourth Estate.
- Malm, A. (2007): *Det är vår bestämda uppfattning att om ingenting görs nu kommer det att vara för sent*. Stockholm: Atlas.
- Mathismoen, O., Lie, M. og Ulvestad, K. O. (2007): *Klima: hva skjer?* Nesøya: Font forlag.
- McKibben, B. (2010): *Earth: Making a life on a tough new planet*. New York: Times Books.
- Monbiot, G. og Prescott, M. (2006): *Heat: How to stop the planet burning*. London: Allen Lane.
- Nisbet, M. C. (2009): "Knowledge into action: Framing the debates over climate change and poverty" i P. D'Angelo og J. A. Kuypers (red.): *Doing news framing analysis: empirical and theoretical perspectives* (s. 43-84). New York Taylor & Francis.

Rasmussen, T. (2004): *Mektig og aktverdig: betraktninger om journalistikkens legitimitet*.

Kristiansand: IJ-forlaget.

Revkin, A. (2006): *The North Pole was here: Puzzles and perils at the top of the world*. Boston:

Kingfisher.

Roppen, J. og Allern, S. (2010): *Journalistikkens samfunnsoppdrag* (s. 11-34). Kristiansand: IJ-forlaget.

Russill, C. og Nyssa, Z. (2009): "The tipping point trend in climate change communication" i *Global Environmental Change - Human and Policy Dimensions*, årg. 19, nr. 3. S. 336-344. doi:10.1016/j.gloenvcha.2009.04.001

Ryan, M. (2001): "Journalistic Ethics, Objectivity, Existential Journalism, Standpoint Epistemology, and Public Journalism" i *Journal of Mass Media Ethics: Exploring Questions of Media Morality*, årg. 16, nr. 1. S. 3. doi:10.1207/S15327728JMME1601_2

Ryghaug, M. (2006): "Some like it hot" - Konstruksjon av kunnskap om klimaendringer i norske aviser" i *Norsk medietidsskrift*, årg. 13, nr. 3. S. 197-220.

Raaum, O. (1986): *Pressens tøyelige etikk: Journalisters yrkesmoral og selvjustis*. Oslo: Universitetsforlaget.

Raaum, O. (1999): *Pressen er løs! Fronter i journalistenes faglige frigjøring*. Oslo: Pax.

Raaum, O. (c2003): *Dressur i pressen: Selvjustis i internasjonalt perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.

Schudson, M. og Anderson, C. (2009): "Objectivity, professionalism, and truth seeking in journalism" i K. Wahl-Jorgensen og T. Hanitzsch (red.): *The Handbook of Journalism Studies* (s. 88-102). New York: Routledge.

Smith, J. (2005): "Dangerous News: Media Decision Making about Climate Change Risk" i *Risk Analysis*, årg. 25, nr. 6. S. 1471-1482.

- Vågan, A. og Grimen, H. (c2008): "Profesjoner i maktteoretisk perspektiv" i A. Molander og L. I. Terum (red.): *Profesjonsstudier* (s. 411-428). Oslo: Universitetsforlaget.
- Waisbord, S. (2009): "Advocacy Journalism in a Global Context" i K. Wahl-Jorgensen og T. Hanitzsch (red.): *The Handbook of Journalism Studies* (s. 371-386). New York: Routledge.
- Wiik, J. (2010): *Journalism in transition: the professional identity of Swedish journalists*. Gothenburg: Department of Journalism, Media and Communication, University of Gothenburg.
- Ytterstad, A. (2008): *Den etiske, balanserte, aktivisten: Aftenpostens rolle i klimakampen*. Presented at the Norsk medieforskningkonferanse, Lillehammer.
- Ytterstad, A. (2010): "Alle i samme båt?" i K. S. Orgeret og A. H. Simonsen (red.), *Elisabeth Eide: Det utålmodige mennesket* (s. 49-71). Oslo: Unipub.
- Ytterstad, A. og Krøvel, R. (2010): *The impact of normative pressure on scientists, journalists, and journalism students*. Presented at the IPY Oslo Science Conference, Lillestrøm.
- Østlyngen, T. og Øvrebø, T. (1999): *Journalistikk: metode og fag*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

English Summary

Only a few years ago there was a normative turn away from objective reporting in Norwegian climate change journalism. Journalists asked themselves whether it was their job to rescue the planet. In this article, several dimensions of the ideal of objectivity are explored among Norwegian climate change journalists: balance, reflecting public opinion, truthfulness and neutrality. The truth seeking ideal is illustrated by the conflict between political and natural

realism in climate change politics: how large do cuts in emissions of greenhouse gases need to be? The author concludes by offering a defence of a critical realist ideal of objectivity, which does not have to be in contradiction with an agenda driven journalism

¹ <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article2214895.ece>. Gründer og kjendis-investor Øystein Stray Spetalen skrev dessuten i slutten av mars samme år ut et kjedebrev som e-post der det sto: "Alle forplikter å sende den videre til minst 10 personer, da Ole Mathismoen i Aftenposten og andre venstreradikale i norske media ikke slipper folk med andre meninger enn sine egne til." Se <http://nrk.no/nyheter/1.5370744>

² http://www.skup.no/Konferansearkiv/copy-of-Konferansen_2008/PROGRAMMET/2027/SKUP_2008_PROGRAM.pdf

³ Mathismoen ble fra januar 2010 leder av *Aftenpostens* politiske redaksjon og har etter det klimaspørsmål kun i kommentarform fra tid til annen.

⁴ De første fem intervjuene ble transkribert av forfatteren, de fire siste av Kristin Norli.

⁵ Roy Krøvel og forfatteren brukte to e-postlister over norske journalister. For det første en liste over alle offisielt akkrediterte norske journalister under København-toppmøtet i 2009, og for det andre en liste over ansatte journalister i de største riksdekkende og regionale avisene, papir og nett. Svarprosenten ligger på om lag 40 prosent, og foruten åtte svar fra NRK er alle svarene fra avisjournalister, en drøy tredjedel utenfor Oslo. Spørsmålene ble utformet delvis på basis av intervjuene med *Aftenpostens* journalister, og vi vil gjerne takke Harald Hornmoen og Mari Erlandsen for tilbakemelding på testutgaven på undersøkelsen. Vi vil gjennomføre en mer omfattende analyse av materialet i kommende publikasjoner.

⁶ Disse fem er slik sett på linje med flertallet i spørreundersøkelsen. Det siste spørsmålet vi stilte var: "Reiser klimaspørsmålet spesielle utfordringer som påvirker måten du utøver ditt samfunnsansvar på?". 47 prosent svarer her: "Nei, klimaspørsmålet er som andre spørsmål", mens 28 prosent svarer: "Ja, klimaspørsmålet krever at vi revurderer etablerte normer og verdier."

⁷ I min vurdering av VGs dekning av København stemmer dette bra for nyhetsdekningen, men samtidig hadde Lars Halvor Magerøy en kommentar 13.12.2009 hvor han skrev om det "overraskende" store oppmøtet med fredelige demonstranter og mente at "[d]e som mener det er umulig å få folk engasjert i klimaproblemene, vil kanskje tenke seg om en gang til etter denne helgen."

⁸ George Monbiot insisterer på at hans tilsynelatende umulige mål om å kutte med 90 prosent globalt innen 2030 egentlig bare baserer seg på den samme tålegrensen som EU og Norge har vedtatt, men at "while two degrees remains the nominal upper limit, repeatedly cited by government ministers, politics, not science, informs the carbon reductions they propose in order not to exceed it." <http://www.newlefrview.org/?page=article&view=2672> I boken sin skriver han at Tony Blairs vitenskapelige rådgiver i klimaspørsmål, Sir David King, anså kutt på mer enn 60 prosent som "politisk urealistisk". Også forskere vil kunne legge størst vekt på den politiske realismen. I Radikalt økonominettverks spesialnummer om klima, skriver Mads Greåker og Catherine Hagem: "Det er klart at et mindre ambisiøst mål enn maks 2 °C vil vekke store protester

---

blant annet i miljøbevegelsen. På den annen side er det langt viktigere å få til en global klimaavtale enn å opprettholde ambisiøse mål som høyst sannsynlig ikke kan nåes" (2007:13).

⁹ Lynas har en oversiktlig tabell som sammenfatter hva målene bør være for å ha en 75 prosents sjans for at vi skal unngå en oppvarming på 1, 2, 3, 4, 5 og 6 grader. For at det såkalte 2-gradersmålet skal være mulig å nå, må utslippene av CO₂ globalt begynne å gå ned i 2015, og vi kan ikke ha mer enn 400 deler CO₂ ppm i atmosfæren (vi har i dag 380 ppm)

¹⁰ Nettsidene med tidsklokkene lå ute på avisens klimasider i hvert fall til august 2010, men jeg fant dem ikke lenger da jeg per desember 2010 avsluttet denne artikkelen. Jeg har imidlertid lagret artikkelen, som ble skrevet av Robert Gjerde 18.11.2007, oppdatert 5.12.2007. Han har her intervjuet CICEROs Pål Prestrud om disse nye dataene. Han konstaterer at hvis de nye prognosene er riktige, synes målet om å ikke varme opp kloden mer enn 2 grader "uoppnåelig". Dette er punktet der naturens tilbakekoblingsmekanismer kan få den globale oppvarmingen til å løpe løpsk. Likevel er Prestrud glad for at klimapanelet er "såpass forsiktige. [...] Panelet kan med denne rapporten ikke anklages for å bestå av hverken aktivister eller 'alarmister'." Dette leser jeg som nok et eksempel på balansenormen i *Aftenposten*. Mellom sannferdighet og balanse, og kanskje også mellom naturlig og politisk realisme, kommer Pål Prestrud til unnsetning. Det er verdt å registrere at Prestrud både etter Bali og København-toppmøtet var i Dagsrevyen i rollen som "realitetsorienterer" (Jakobsen 2009; jfr Ytterstad 2010).

¹¹ Se programmet på http://hellkonferansen.no/2008/?page_id=35

¹² Dagsavisen fikk alle avisens medarbeidere til å skrive klimarelaterte saker denne dagen.

¹³ <http://www.guardian.co.uk/global/2011/feb/10/egypt-miracle-tahrir-square>